

Undervejs smiler anmelderen lidt ved sig selv, som en erfaren psykoterapeut, for begge historier er næsten for gode til at være sande, og det går enestående glat og hurtigt at få dem oprullet, samtidig med at bogen rummer et element af action (eller acting out). Men optimistisk er den i sin grundholdning, og kan kun stimulere unge læger til at gå ind i et fag der både kræver lægefaglig og menneskelig viden.

Læs bogen, nyd den som en fortælling og vid at det ikke altid går helt så let som bogen beskriver.

Anne Lindhardt

Psykiatrisk klinik
Rigshospitalet
København

Interessant om juks

Rune Nydal, Berge Solberg, red.

Juks, uredelighet og god forskning

100 s, tab, ill. Trondheim: Tapir akademisk forlag, 2006. Pris NOK 150
ISBN 82-519-2140-6

Sudbø-saken var utgangspunktet for et seminar om juks, uredelighet og god forskning i Trondheim 17. mars 2006. Denne boken inneholder en introduksjon om gode forskningskulturer av Rune Nydal og Berge Solberg, sju

innlegg fra seminaret og en kort presentasjon av forfatterne. At bakgrunnen var nye store saker med bruk av fabrikkerte data i Norge og internasjonalt, Hwang i stamcelleforskning og Schön i nanoteknologi, gjør diskusjonen desto mer aktuell og relevant.

Drøfting av forskningsetikk, det personlige ansvaret samt muligheter og begrensninger i forebyggende arbeid for å unngå uredelighet, har en sentral plass i teksten. Kunnskap om hva som er rett og galt er viktig, men ikke nok. Holdning og utvikling av en etisk bevissthet er sentralt, og dette styrkes når det inngår som integrert del av det praktiske arbeidet med metodikk og primærdata i aktive lokale forskningsgrupper. Omvendt har mangel på åpenhet i arbeidet vært en sentral komponent og forutsetning for utviklingen av forskningsjukset i de tre aktuelle sakene. Å fremme åpenhet er derfor et annet viktig virkemiddel i forebyggende arbeid.

Institusjonenes ansvar har vært fremhevet i vår norske debatt og har en viktig plass i boken. Flere innlegg drøfter hvordan sentrale trekk i vårt «universitets-industrielle kompleks», publiseringspresset og kampen om ressurser legger press på forskerne.

To innlegg gir fremstillingen en videre ramme enn ren juks og uredelighet. John-Arne Skolbekken kaller sitt fokus «forskningsformidlingens etikk» og viser klart og presist hvordan forskjellig fremstilling av de samme data kan gi helt forskjellige budskap. Her er fristelsene store, og de blir – ofte? – klart utnyttet i markedsføring.

Steinar Westins innlegg, Sanne svar på gale spørsmål, er meget tankevekkende. Han skriver om «hvordan rødvinen ble helsedrikk, og andre løgner». Svakheter i grunnlagsmaterialet var her grunnen til feilinformasjon som mange satte stor pris på. Han forteller også en fascinerende historie om øl. Nesten alt B-vitamin i ølgjær er i bunnfallet etter bryggingen, mens ølet nesten er B-vitaminfritt. Pasienten hans drakk mye øl, men fikk en alvorlig Wernickes encefalopati som skyldes mangel på B-vitamin. Han ble raskt bra etter å ha fått B-vitamin intravenøst. Westin fremhever at funn i store og vel gjennomførte epidemiologiske undersøkelser av blodtrykk og kolesterol må diskuteres og settes inn i en samfunnsmedisinsk sammenheng på en helt annen måte enn det ofte blir gjort i dag. «Vi opplever at grensene for medisinsk intervensjon settes lavere og lavere, uten at vi greier å stanse prosessen, og at en stadig større andel av den friske befolkningen dermed settes på livslange medikamentelle behandlinger.» Det er mange penger og interessekonflikter her.

Bokens utgangspunkt er Sudbø-saken, men den har også et budskap langt ut over uredelighet og juks og er av bred generell interesse.

Morten Harboe

Immunologisk institutt
Universitetet i Oslo

Morsom mosaikk om vitenskap og journalistikk

Harald Hornmoen, Gitte Meyer, Peter Sylwan
Fornuften har flere stemmer
Offentligheten, journalisten og forskeren.
146 s, ill. Oslo: Cappelen Akademisk, 2006.
Pris NOK 238
ISBN 82-02-24400-5

kan studere virkeligheten fra ulike vinkler.

De tre skandinaviske forfatterne etterlyser i et felles bokprosjekt en offentlig, kritisk diskusjon om vitenskap. I denne står journalistens rolle sentralt. De tre bruker kaleidoskopet som bilde på hvordan man

I et felles forord sier forfatterne at de også er uenige. Tekstene virker først og fremst komplementære. Jeg ser ulikhetene, men har problemer med å finne uenighetene. Forfatterne burde forsøkt å tydeliggjøre eventuelle konfliktlinjer. Å lese mellom linjene kan ikke være et ideal for god forskningsformidling.

De ulike kapitlene, under overskriftene Offentligheten, Journalisten og Forskeren, kan leses for seg. Sylwan innleder med begrepet sunn, folkelig fornuft. Han viser hvordan vi integrerer følelser og fornuft når vi vurderer kompliserte forhold: «It must make sense,» som det så treffende heter på engelsk. Den svenske forfatteren legger her ut en rød tråd, som han fint tar opp ved senere anledninger.

Harald Hornmoen, som har sin doktorgrad innen forskningsjournalistikk, viser hvordan mediene hever forskeren over vanlige folk. Når Aftenposten slår full akrylamidalarm og livet likevel går sin vante gang på Burger King, er det ikke nødvendigvis restaurantgjestene det er noe i veien med. De er vant med at mediene stadig serverer nye kreftfarer.

Hornmoen beskriver hvordan forskeren avbildes, fjernt og opphøyet, stirrende på sine reagensglass, som gamle dagers spåkoner med krystallkuler. Meyer etterlyser journalister som ikke er underdanige for vitenskapen, som tør å stille grunnleggende spørsmål om systemer, institusjoner og ideer og avdekke forskernes sær- og egeninteresser. Sylwan ønsker seg vitenskapsjournalister som oversetter, tolker og bedømmer, uten å forenkle.

Hornmoen peker på at mens norske vitenskapsjournalister blir passive transportører av vitenskapelige fakta, har amerikanske kolleger i større grad utviklet en mer selvstendig, aktiv og selvreflekterende holdning. De omtaler gjerne sine fagfelt som *problemfelt*, som «helse og helsepolitikk», i motsetning til tradisjonelle fagbetegnelser. I stedet for å mase om gjennombrudd og unike funn, presenteres leseren for flere stemmer og kilder som kan belyse brytninger og motsetninger innen et felt: Kildekritikk blir viktigere enn pedagogikk.

Jeg leste Hornmoen med størst iver. Han skriver poengtert, klart og godt. Også Sylwans essay er morsom lesing. Meyers innlegg ble for meg noe mer utydelig i forhold til formålet; å skape debatt. Kanskje var det mine danskunnskaper som sviktet.

Dette skandinaviske bokprosjektet virker godt gjennomtenkt. Boken er blitt både aktuell og leseverdig. Dessverre fungerer ikke det blasse omslaget, med ordet «fornuften» i blek oransje, som noen appetittvekker. Den grafiske hentydningen til kaleidoskopet blir også for svak.

Måtte bare boken havne under juletreet til redaktørene i Aftenposten, Dagbladet,

Dagens Næringsliv, TV2, VG og kringkastingssjef John G. Bernander. For det er våre mektigste medier som har kompetanse og ressurser til å legge premissene for en ny og mer spennende forskningsjournalistikk.

Per Helge Måseide

Barneintensiv avdeling
Ullevål universitetssykehus

En eim av noe kreft

Harald Grimen, Benedicte Ingstad, red.

Kulturelle perspektiver på sykdom og helse

248 s., tab. Oslo: Universitetsforlaget, 2006.

Pris NOK 299

ISBN 82-15-00953-0

Dei fleste vil vere samde i at kulturelle faktorar langt på veg bestemmer korleis folk opplever helse og sjukdom. Denne boka er eit forsøk på å beskrive korleis dette skjer. 11 ulike forfattarar beskriv

i kvart sitt kapittel korleis folk opplever ulike situasjonar knytt til helse og sjukdom, korleis dei tenkjer, korleis dei tenkjer ulikt avhengig av historie, kultur og situasjon, og korleis dei søkjer mening gjennom det dei tenkjer og gjer. Det handlar om framande, førmoderne kulturar i Afrika og Kina og det handlar om moderne vestleg kultur. Det handlar mellom anna om akupunktur, organdonasjon, fertilitetsteknologi, seksuell åtferd, omskjering, funksjonshemming. Dei fleste forfattarane har bakgrunn i sosialantropologi. I tillegg er det med to legar og ein filosof. Forfattarane har ei kvalitativ tilnærming og refererer til eigne studiar som det viktigaste grunnlagsmaterialet. Kapitla er utstyrt med ei fylldig litteraturliste. Alle bidragsytarane er grundig presenterte, og det er eit person- og emne-register i slutten av boka. Det er ei bok om medisinsk antropologi utgått frå eit miljø som er tilknytt Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin ved Universitetet i Oslo.

Kapitla er prega av at det er ulike forfattarar, ulikt teoretisk rammeverk og varierende skrivestil. Enkelte kapittel er svært jordnære og konkrete i si tilnærming. Andre har eit meir sofistikert analytisk fundament. Kapitlet om omskjering som kulturelt ritual i somalisk kultur, er innsiktsfullt, informativt, lett å lese og gjer eit sterkt inntrykk på lesaren. Anne Kveim Lie sin gjennomgang av radesygen (tertiær syfilis) viser at ikkje berre funksjonelle, men også somatiske diagnosar kjem og går med heilt ulike forklaringsmodellar meir bestemt av

kulturelle føringar enn av dei patologiske prosessane som ligg bak sjukdomsbiletet. For ein lesar som er interessert i teiknteori, er det artig å lese Anne Lise Middelthons bruk av Peirces semiotikk for å forstå og fortolke homofil risikoåttferd. Nyttig for alle legar er Harald Grimens gjennomgang av strategiar for tillitsreparasjon i pasient-legerelasjonen, der han påpeiker at legerollen ofte møter kryssande krav som vanskeleg lar seg sameine.

Det blir likevel feil å framheve spesielle kapittel. For alle kapittel er godt gjennomarbeidd og relevante for medisinsk praksis. Boka tar folks historier på alvor, som regel utan reservasjon. Forfattarane har også sans for den gode replikken. Nokre av oss kan kjenne oss igjen i den helseopptatte moderne mannen som fortel sin informant at god helse, ja det er dei dagane «hvor alle disse dødelige sykdommene har forlatt meg litt og jeg bare kjenner sånn så vidt en eim av noe kreft».

Eg meiner dette er ei nyttig bok for alle legar i klinisk praksis. Ho er så pass lett å lese at ho bør kunne nå eit breitt publikum. Ikkje minst vil eg tru at studentar og nyutdanna helsepersonell vil få mange aha-opplevingar.

John Nessa

Hjelmeland legekontor
Hjelmeland

Et barns perspektiv på døden

Susanne 8 år

Tenkeboka – Det blå hjertet

55 s., ill. Lunner: Uranus forlag, 2006.

Pris NOK 198

ISBN 82-995508-2-3

En psykiatrisk sykepleier møter ei jente to dager før hennes mor dør. Da jenta gir klar beskjed om at hun ikke vil snakke om døden, støtter sykepleieren barnet i dette, men sier samtidig at mange

barn liker å tegne og skrive om vanskelige ting. Åtte år gamle Susanne finner så frem en kladdebok og begynner med det samme å skrive og tegne i det som blir hetende tenkeboken. I etterkant har Susanne og familien valgt å utgi boken for at barn i samme situasjon skal få hjelp til å sette ord på det vanskelige de opplever når et kjært menneske dør. I *Tenkeboka – Det blå hjertet* får vi innblikk i Susannes tanker og følelser fra to dager før morens død til ett år etter. Målgruppen er barn, foreldre og alle typer profesjoner som er i kontakt med barn.

Boken er på kun 55 sider, med en blanding av tegninger og skrift skrevet med stor håndskrift. Det er en intens opplevelse å lese den, fordi man blir brakt direkte inn i Susannes indre tankeverden. Det kan være smertefullt, men man vil muligens lettere tåle andre barns utsagn om døden om man i forkant har kjent på et barns sorg gjennom å ha lest *Tenkeboka*.

Her formidles en sterk blanding av gode følelser over dyrebare minner og sinte og triste følelser over atskillelsen som døden medfører. Samtidig beskrives opplevelsen av at mor fortsatt er i Susannes tanker. Gjennom beskrivelsen av de gode minnene Susanne har av sin mor, får vi samtidig innblikk i det som barn setter pris på i livet. På denne måten lærer Susanne oss både noe om barns forhold til død, men også det som barn ser på som viktig i livet.

De voksne som leser vil gjennom boken få viktig kunnskap om barns forhold til sorg og død. Kanskje kan den hjelpe oss til å stå i de smertefulle følelsene døden medfører, men også til å finne trøst i de gode minnene og det å kunne bevare et menneske i tankene sine.

I forordet blir det nevnt at boken trolig kan være til støtte for barn i samme situasjon som Susanne, da de ved å lese den kan kjenne igjen sine egne følelser og tanker og dermed lettere dele dem med de voksne. Om man møter et barn som stiller direkte spørsmål om døden og uttrykker ønske om å utforske tanker og følelser rundt dette, kan man gi denne boken til barnet. Imidlertid tror jeg at innholdet kan bli for overveldende for et barn som er i krise, og anbefaler da heller å gi en dagbok i tillegg til samtale.

Det som Susanne så genuint beskriver, samsvarer med viten fra utviklingspsykologien om følelser, tanker og reaksjoner som barn kan få når et nært menneske dør. Et viktig tema som boken belyser, er barn som pårørende. Susannes tenkebok blir en sterk stemme for denne gruppen barn. Den kan bli verdifull lesing både for leger som møter barn, og leger som møter alvorlig syke foreldre. Ved at den gir økt forståelse for barns syn på døden samt økt bevissthet på barns behov for å uttrykke tanker og følelser rundt dette, anbefales boken spesielt til allmennpraktikere, barneleger, onkologer og barne- og ungdomspsykiatere.

Melanie Ekholdt Huynh

Barne- og ungdomspsykiatrisk seksjon
Barneklubben
Rikshospitalet